

paulus expeca. i. modicu. hic atq. Paulus
 nome humilitatis est. et sicut saulus dicitur
 est a leuicia et crudelitate. sic conuersus dicitur
 est paulus ab humilitate. Idem patet per
 et paulus ab humilitate. Idem patet per
 sicut prolatione dicit enim. i. Corin. xv. Ego
 sum minimus apud: qui non sum dignus
 sum minimus apud: nec hoc pretentus quod sit minimus
 can apud: sed vocat se minimu sanctorum Ephe-
 apud: sed vocat se minimu sanctorum Ephe-
 in di. Vbi omnium sanctorum minimo data est
 hoc gratia in gentibus: sed adhuc amplius se
 humiliat vocans se abortiuu quod tanquam fedu
 et abortiuabile ab omnibus proijcitur cum. i. Co-
 rin. xv. dicit. Nouissimo autem omnium tanquam
 ab ortu visus est mihi. adhuc autem et profun-
 dus se humiliat vocans se nihil: cum. i. Co-
 rin. xv. dicit. Et si nihil sum signa tamen apostolat?
 mei facta sunt in vos. Sed nescio quid ad-
 huc humilior de se sentiat scribens. i. Co-
 rin. xv. factus sum peripsum omni usque adhuc
 Postremo super omnia priora se humiliat vo-
 cans se marium et precipuum peccatore cum. i.
 Corin. xv. scribens dicit. Fidelis sum et omni ac-
 ceptione dignus: quia iesus christus venit in hunc
 mundu peccatores saluos facere: quorum pri-
 mus ego sum. Vocat ergo se minimu apud
 minimu sanctorum. abortiuu. nihil. peripsum
 et precipuum peccatore: ut ex omnibus his affe-
 ctum sue humilitatis posset saltem tenuiter de-
 clarare. **S**ed ne videatur hoc dice-
 re quodam simulatione sicut nos peccatores
 plerumque nos humiliare: dicentes de no-
 bis tota die. Ego sum peccator. Hoc exclu-
 dit Bern. sic dicens. Non faciebat hoc pau-
 lus mentendi precipitatio: sed estimandi
 affectione. et subiugit ratione. Quis per se
 de examinando seipsum intelligit suo peccato
 nullus peccatu par estimat. quod non intelli-
 git sicut iuu. Sed adhuc aliquis pergit vlti-
 mus dicere. Ego non capio illud verbu quod
 paulus in tam sublimi vita existens se tam
 vilem ex affectu potuerit reputare. Dico quod
 quicquid boni habuit sibi deo tribuit. iuxta
 illud. i. Corin. xv. Gratia dei sui id quod sum. si
 quid vero mali habuit: sibi soli adhibuit.
 Quod si hec ratio non sumit: saltem in hoc ipso
 admitemur prerogatiua pauli quod tam subli-
 mis in vita tam vilem ex affectu se potuerit
 estimare. nam et ego tanta eius humilitate

cum tante vite sublimitate omnibus miraculis
 is iudico mirabilior. nam secundum Bern. rara
 omnino et magna virtus est: ut magna licet
 operantem magnu te nescias: et manifesta om-
 nibus tua te solum latere sanctitatem. hoc ego
 omnibus virtutibus mirabilis iudico. Sed re-
 spicimus si placet ne auditores tedio fati-
 gati si sermo nimis in longum ducitur his qui
 adhuc de humilitate restant dicenda audita
 deuotione non possint intendere interim ru-
 minantes tanquam munda animalia ea que de
 paulo dicta sunt: ut ex his delirio inflam-
 mati acerrime audiant que sequuntur.

XXI. De eodem sermo quartus.

Obseruate eos

qui ita ambulant sicut habe-
 tis formam nostram. Phil. iij
O dicit gregorius. Quia
 queque virtus quasi quibusdam gradibus profici-
 tur quousque per incrementa meritorum ad su-
 ma perducit. alia namque sunt virtutum exor-
 dia. aliud profectus. aliud perfectio. In vobis
 ergo apostolus honoratur nos apostolus: ut cum ipse
 putes tanquam forma exemplare cui imitari
 mur hunc non possumus: vix te translatum
 ad gloria saltem eos qui putes sunt et viuere
 di forma ex suis scriptis acceperunt: diligen-
 ter obseruemus vitam nostram ad illorum re-
 gulam informantes. Expeditis ergo in prece-
 dentibus gloriosi huius principis profectio con-
 uersione. corporali exercitatione. virtutum ac-
 quisitione et nostra qualicumque imitatione.
 Vnde etiam pauli profundissima humilitate
 Nunc restat dicendum de eiusdem humilitatis imi-
 tatione: hoc est quatenus ipse in humilitate et si non
 in profectio culmine saltem tenuiter imitemur.
 quod omnino necessarium est ad salutem eo quod predicta
 omnia fructu vacua remaneret si non adiuuaretur
 humilitatis habent dicere gre. quilibet assint cor-
 porum: opera nulla sunt si non ex humilitate produ-
 tur. et subiugit. In cunctis quae agitis fratres
 mei radice boni operis humilitatez tenete. Cui
 presentat bern. di. Inspicies et insanus est quicquam
 in aliis vite meritis quam in sola humilitate confi-
 dit. que cum ita necessaria est omni studio co-
 nandum est ut ea possimus in ortu profectio
 transplantare quod ut facilius faciamus.

Sciendum q̄ virtus humilitatis sicut cetera virtutes quoadmodū supra p̄gre. paruit tres habet partes: sc̄z principū. mediū. et finem. Prima humilitas est incipientiū. sc̄da p̄ficiētiū. tertia p̄fectoꝝ: que tres species ex triplici radice surgūt in nobis: sicut ex sanctorum dictis patere potest. Nam humilitas incepta surgit in nobis ex cognitione veritatis. humilitas p̄fecta ex deuotione caritatis. humilitas p̄fecta ex contemplatione diuinitatis. Hec tria per ordinē p̄sequētes dicim⁹ q̄ prima humilitas surgit in nobis ex cognitione veritatis. q̄d cōtingit cū primū reuocamur ad nos ipsos et audim⁹ vocem dñi dicētis in terra nos illud **Esaiē.** **P**reuaricatoꝝ redire ad cor. idēq̄ tam efficaciter et viuaciter agit: vt vox ipsa reducat nos ad nos ipsos et arguē fiat uat ante faciē nostrā: dicentes nobis h̄is illud **Jone. i.** **N**ō est opus tuū. que terra tua: et inueniem⁹ nos i finitibus p̄cis q̄dā modo obuolutos. p̄pter q̄d clamare cogimur in celū dicentes nobis illud **Jere. xvi.** **U**e mihi: mater mea vt quid me genuisti. vtum rixē. virtū discordie: nō feneraui nec feneraui mihi quisq̄. om̄es maledicūt mihi. **N**az ex eo q̄ deus statuit nos ante nos vt dictū est illuminamur in tuis ad cognitionē veritatis in quo lumine cognoscim⁹ que mala incurrimus ex peccato q̄ in hoc lumine cognoscimus. **V**idemus quippe peccata que cōmissimus. bona que omisim⁹. culpā quā meruimus. merita que amisim⁹. offensam quā incurrimus. regnū quod p̄didim⁹. infernū quē accepim⁹. et ecce fit dolor sup̄ dolorem. anxietas super anxietatē. ex profundo cordis clamātes ad dñm illud ps̄. **I**n veritate tua humiliasti me. **Q**ui autē hec mala cognoscit veraciter nisi durior sit lapide in pfundum humiliatū et vsq̄ ad puluē animo cōsternatur. sic enim dicit **Bern.** **T**u quicūq̄ es etiā si sanctus es: si teipm̄ ad lumen veritatis intus sine dissimulatione inspicias et sine palpatione diiudices: nō dubito quin humilieris tu in oculis tuis. factus tibi vilior ex hac cognitione tui: q̄uis nec dum fortasse idem esse patiaris in oculis alioꝝ. **E**t hec cognitio in humilem valde et amarā penitentiā nos prostermit: tam diu nos mactantes

tam diu castigātes quosq̄ tenis misertus nostri dicat nobis illud **Jere. xliij.** **I**am placatus sum sup̄ malo q̄d feci vobis. nolite timere a facie regis babilonis. q̄ vobiscū suz ego et saluos vos faciā. et dabo vobis misericordiam et miserebor vestri et habitare vos faciā in terra vestra. **S**ec̄da humilitas surgit in nobis ex deuotione caritatis. q̄d contingit cū per remissionē a peccatis liberati: leni et alacres currimus viā dei: iurantes et stantes custodire iudicia iusticie eius. noua q̄dam dilectione feruēter dñm diligentes: in q̄ quide cupimus deo in omnib⁹ et per oīa cōplacere: in quo seruoꝝ cū aliquādiu currimus. ecce ex q̄dam pia dispensatione deus ponit nobis obicem et obstaculū. volens experiri vtrū in eius seruiuo velimus strenue p̄manere: p̄mittens quāsdā bestiolas carnalium temptationū ex cauernis memorie in mediū serpere. que de reliquijs peccatorum tanq̄ tinea de lana erūpentes: mentem rotunt et lacerāt memoriā inquietātes. et hoc est q̄d dicit **Judic. ij.** **E**go nō debeo gētes que in medio tui sunt: vt in ip̄is expiar̄ hierusalem: vtrū custodiant mādata dñi. **I**te in eodem. **H**ec sunt gentes q̄s dñs dereliquit vt erudiret in eis hierusalem. et postea discedent filij eoz certare cū hostib⁹ et h̄e consuetudinē p̄liandi. **H**inc **Bern.** **B**enign⁹ deus nō permittit electū suū temptari in principio sup̄ istud q̄d potest. vñ fit vt nec damni quantitas: nec recuperandi difficultas quāta est innotescat. sed postea innotescit aliquāter rei difficultas et frustra sperata facilitas euanescit. **E**t ecce tribulatio sup̄ tribulationem ex importunitate impugnantū vicioꝝ. **U**nde q̄diu veri boni maior cōcupiscētia vel maior delectatio mentē hoīs nō obrinuit cū exosa q̄dam voluptate gestoz. visoz. auditorū patitur imaginatiōes et ad cogitanda sp̄alia et diuina: lumē oculoz suoz et ipm̄ non est secū. et tpe psalmodie et orōis ceterozūq̄ exercitioꝝ sp̄alium in corde serui dei etiā reluctantis et nolētis imaginatiōes volūtū: et cogitationū fantasmatā versantur: a quib⁹ velut immūdis aui b⁹ circūvolantibus sacrificiū deuotiōis vel orōis rapitur de manu tenētis: vel sepe polluitur vsq̄ ad

lacrimas offerentis: et ideo ex hac considerati-
one humiliant nihil penitus se facere iudi-
cantes et vni se deficere existimant inde pfi-
cunt nescientes: quod licet in opibus forsitan
mitius faciant. seruos tñ et hūilitas pmoue-
tur: quod facillime euanesceret si ad vni omnia
puerent. **Hinc Gre.** Monunq̄ ad conce-
pta desideria minime puenit vt ipsa interue-
niente tarditate ad eadē desideria laxato si-
nu metis dilatentur: et que extenuari forsitan
se implera poterant: repulsa magis crescant
Et semen in terrā iactū gelu premis et post
pluuiā quo foras citius apparere cōpellunt
vt eo intrus fecūdius radicef: et quo vetatur
p̄gredi inde citi⁹ cogit multiplicari: et ex his
omnibus hūilitas pmouetur. de q̄ dicit ps.
Quali lugens et contristat⁹ sic humiliabar
De hac duplici humilitate dicit bern. Est
humilitas quā veritas parit et nō hēt calozē
et est hūilitas quā caritas format et inflam-
mat: et hec quidē in affectu est. illa autē in co-
gnitione. **R.** **T**ertia hūilitas surgit ex
p̄mptione diuinitatis in qua q̄nto alti-
us p̄ficiuntur tanto profundius hūiliamur.
quod q̄ntumcūq̄ modicū est: quod de bonis dei
p̄mptio acapim⁹. hoc ipm tam magnū
tamq̄ excellens est vt in ei⁹ p̄patione vile-
scat penit⁹ omnis creatura. quod tam figura q̄
scriptura lucide declarat. **Figura.** Dicitur
em̄ **Gen.** i. Cū fieret vox sup firmamentū
stabant animalia et submittebant alas suas.
quod exponens **Gre.** dicit. Cū sanctorū mētes
creatoris sui potentia intentā p̄mptio de
p̄siderant vilescunt eoz animo virtutes q̄s
hēt: et tanto apud se sūt hūiles q̄nto illud
altū est quod sup angelos sonat. **Idem** patet
p̄ scripturā. **Dicit** em̄ iterū **Gre.** Sancti q̄
apud deū altius p̄ficiūt: eo subtilius indi-
gros se esse deprehendūt. quod dū proximi lu-
ci sunt: quicquid eos in se latebat inueniūt
et tanto sibi foras deformes apparent. quāto
magis pulcētū est quod de deo vident. quod vnus
quisq̄ sibi dū tactu veri luminis illustratur
ōditur: et vñ cognoscit quid est iusticia in-
te erudit⁹ vt etiā videat quid sit culpa. **Auz**
em̄ p̄m philosophū. opposita iuxta se posita
magis elucescant. hinc est q̄ p̄ dei sublimia
nostra vilia melius cognoscūtur. hinc abra-

am alas deposuit qui loquens cū deo cinerē
et puluerem se vocauit. **Hinc** moyses alas
deposuit: qui mox vt verba dei audiuit: loq̄
se nescire deprehendit dicens. **Obsecro** dñe
nō sum eloquēs ab heri et nudius tertius ex
quo locutus es ad seruū tuū. hinc dauid a-
las deposuit qui cōtemplans dñm vocauit
se canem mortuū et culicē viuū. hinc bern.
Nunq̄ deprehendit se meli⁹ modus huma-
ne impfectionis q̄ in lumine vultus dei et in
speculo diuine visionis. **L.** **T**erno di-
cendū est de pauli benignitate: q̄ p̄ q̄ be-
nignus extiterit circa omnes. **Hanc** autē beni-
gnitatem tripliciter exercebat: scilicet cōtra perse-
quētes. p̄tra delinquētes. p̄tra quaslibet mi-
serias sufferētes. **Naq̄** suos p̄secutores qui
suā mortē aspirabant. sanguinē sitiēbāt. ex-
cusando defendit dicens. **Ro. x.** Fratres te-
stimonij illis p̄hibeo. quod emulationem dei
habent: sed nō s̄m scientiā. **Hec** hoc p̄tētus
sed cōuertit se ad ordē di. **Ro.** vt sup. **Fra-**
tres voluntas cordis mei et obsecratio apud
deū est pro illis in salutē. **Hec** hoc cōtentus
se optabat esse anathema dicens. **Ro. ix.**
Optabat anathema esse p̄ illis. **Cl̄m** **Cris.**
Nemo vnq̄ tantū dilexit amicos. q̄ntū ille
dilexit inimicos. q̄nto enim amplius offe-
rebantur tāto plus eoz infantiā miserebat.
Secūdo benignus extitit contra delinquētes.
vñ ipse dicit **Corin. iij.** Iugeo multos. q̄ au-
tem peccauerūt et nō egerūt penitentiā super
immundicijs suis. **Cris.** Nullus vnq̄ tan-
tum doluit p̄pria mala quārum ipse aliena-
nam vt alij salui fierent: ipse a celozū gloria
cupiebat excludi. q̄si enim totū mundū ipse
genuisset. sic p̄ omnium peccatis doluit. sic
omnes in dei regnū festinabat inducere. do-
cendo. orando. supplicando. pollicendo. ali-
quando eternis. aliq̄ p̄nitibus. aliq̄ p̄mo-
nibus. aliq̄ rebus. aliquādo p̄ discipulos.
aliquādo literis. aliq̄ per semetipm cupie-
bat eripere lapsos. stantes p̄fortare. p̄ritos
saluare et c. **Terno** benignus extitit circa oēs
hoīes quaslibet miseras sufferētes. **Unde**
ipse dicit. **Omni**bus omnia factus sum. vt oēs
saluos facerem. subiūgens. **Quis** infirma-
tur et ego non infirmor. **quis** scandalizatur
et ego non vroz. **Et** **Qualiter** autem

1 paulus in hac benignitate imitari debeam?
 in predictis tribus eius exercitijs informa-
 mur. **P**rimo debemus esse benigni ad nos-
 2 tros persecutores. omnem maliciam quam in
 nos exercent nullo aculeo repugnantes ut di-
 cere possimus cum ps. Si reddidi retribu-
 3 ma. decem merito. **S**ecundo debemus esse be-
 nigni ad peccatores: ex profundo cordis com-
 patientes eorum erroribus et pro ipsis fideliter
 domino supplicantes et nihilominus eos consi-
 lijs et auxilijs reuocantes. Ad quod hortatur nos
 apostolus cum dicit Galatas. vi. Fratres si
 preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto:
 vos qui spirituales estis huiusmodi instruite
 in spiritu lenitatis: quod ut ait Gregorius plus est vi-
 cturam animam in perpetuum reficere siue eum reuocare
 quam ventrem morientem carnis terreno pa-
 bulo satiari. **T**ertio debemus esse benigni ad
 formam pauli super quibuslibet miseris. primo
 enim nam de hoc genere deuotiois dicit bern-
 ardus. Multe miserie proximorum in pistillo cordis
 collecte atque oculis pietatis inspecte: ipse sunt
 species ex quibus vnguenta optima proponun-
 tur. que omnia vincio sancti spiritus facere
 nos doceat.

XXII. De eodem sermo quintus.

Adhuc excellen-
 tiorem viam vobis demonstro.
Scio hominem in christo raptum
 et primo scribitur. i. Corin. xij. secundum aures
 habet. ij. Corin. xij. Dicit Crisostomus. Consideremus
 quibus honoribus deus paulum ante tem-
 pus resurrectionis extulerit. in paradysum
 rapuit. in celum subleuauit. ineffabilis archa-
 ni fecit esse participem taliumque misteriorum
 conscius quod nulli hominum prebas fuit confiteri.
 nec immerito ad celum rapitur: qui propter de-
 um deseruit totam terram. **A**cceperitis ergo
 utrumque in precedentibus tribus exer-
 citijs pauli scilicet conuersione. corporali exercita-
 tione. virtutum acquisitione: proterque nostra
 in eisdem qualicumque imitatione. nunc dicen-
 dum est de quarto membro in primo sermo-
 ne proposito scilicet de contemplatione. **E**t hoc du-
 pliciter: scilicet in generali et in speciali. **I**n gene-
 rali cum dicit. adhuc excellentiorem viam etc.
In speciali cum subiungit. Scio hominem in

christo etc. De quo duo breuiter tangeremus
 scilicet pauli contemplationem et nostram imitatio-
 nem. Nam de sua contemplatione ipse nobis
 insinuat vbi super cum dicit. Veniam autem ad
 visiones et ad reuelationes domini: et subiungit
Scio hominem in christo ante annos. xiiij. siue
 in corpore siue extra corpus nescio. deus scit
 raptum etc. et scio huiusmodi hominem siue in
 corpore siue extra corpus nescio: deus scit.
 quoniam raptus est in paradysum et audiuit
 archana verba que non licet homini loqui que
 sumis labijs solummodo tenuisse sufficiat.
Quis enim contingere presumat vel loqui au-
 deat que (ut ait apostolus) non licet homini loqui
Hac ergo dimissa contemplatione per paucitatis
 nostre modulo possibili persequimur. nam de illa
 la intendit apostolus in verbis propositis cum dicit.
Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro
 ipsa enim contemplatio inter omnes vite et vite
 actiones excellentior reputatur. nam de hoc mo-
 dicum gustare plus est quam in alijs exercitijs
 multum laborare. dicente bernardo. **V**eni vltimo:
 cum cetera pars hominis regenda sit sibi
 subiecta. nec dignum aliquid ad querendum. nec
 dulcius ad inueniendum: nec vtilius ad hab-
 bendum quam quod sola mentis supereminet. i. deus
 qui vix deus per sola contemplatione appetit
 hinc dicitur in hac vita. itaque hic sumus ut di-
 camus de contemplatione que tres pres con-
 net. principium. medium atque finem. **P**rimo di-
 catur quomodo contemplatio incipiat. scilicet quid
 in ea gustatur. siue quomodo in ea progrediat. etc.
 cio quomodo finiat. **P**incipium autem eius ad-
 buc in tria diuiditur. **P**rimo enim ponemur eius
 descriptionem. scilicet ad eam nostram habitari-
 onem. tertio eius ingressione. **D**ec. ple-
 quentes primo ponemur eius descriptionem
 quam Gregorius describit ita dicens. **C**ontemplati-
 ua vita est caritate dei et primi tota mente re-
 tinere. ab exteriori actione quiescere: soli desi-
 derio perditiois inhxere: ut nihil iam agere li-
 beat: sed calcans curis omnibus ad videndum
 faciem dei animus inardescat: ita ut iam nouerit
 carnis pondus cum merore portare: totumque des-
 siderijs appetere: illis hymnidicis angelorum
 choribus interesse: admisceri celestibus ambrosijs
 de interna dei corruptione gaudere. **I**tem
 aliam descriptionem venerabilis beata plequitur